

AVROPA ŞURASI NAZİRLƏR KOMİTƏSİ

Nazirlərin nümayəndələri

Təvsiyələr

CM/Rec(2021)1

31 mart 2021

Səmərəli, plüralist və müstəqil milli insan hüquqları təsisatlarının inkişafı və gücləndirilməsinə dair Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə CM/Rec(2021)1 sayılı Təvsiyəsi

(Nazirlər Komitəsi tərəfindən 31 mart 2021-ci ildə nazirlərin nümayəndələrinin 1400-cü iclasında qəbul edilmişdir)

Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsi, Avropa Şurası Nizamnaməsinin (ETS № 1) 15-ci maddəsinin "b" bəndinin müddəalarına uyğun olaraq,

Səmərəli, plüralist və müstəqil milli insan hüquqları təsisatlarının (MİHT) insan hüquqlarına, qanunun aliliyinə və demokratiyaya hörmətin dayaqlarından biri olduğunu nəzərə alaraq;

MİHT-nin dövlət tərəfindən səlahiyyətləndirilən, hökumətdən asılı olmayan, insan hüquqlarını təşviq etmək və qorumaq üçün geniş konstitusion və ya qanunvericilik səlahiyyətinə sahib olan və Paris prinsiplərinə uyğun olaraq mütəmadi akkredite olunan orqan olduğunu qəbul edərək;¹

MİHT-lərin insan hüquqlarının müdafiəçiləri olduğunu və digər hüquq müdafiəçilərinin təşviqinə və müdafiəsinə, vətəndaş cəmiyyəti üçün təhlükəsiz və əlverişli mühitə töhfə verdiyini xatırladaraq;

Həmçinin insan hüquqları müdafiəçilərinin müdafiəsi üzrə Avropa Şurası mexanizmlərinin, o cümlədən Avropa Şurası ilə qarşılıqlı əlaqədə olan insan hüquqları müdafiəçiləri ilə bağlı Baş Katibin yenidən baxılmış qapalı prosedurunun daha da gücləndirilməsi üçün qəbul edilmiş Nazirlər Komitəsinin "Avropada demokratik təhlükəsizlik üçün ortaq məsuliyyət – Avropada vətəndaş cəmiyyəti məkanının qorunmasının və təşviqinin gücləndirilməsi zərurəti" başlıqlı Qərarını (Helsinki, 17 may 2019-cu il) xatırladaraq;

Səmərəli MİHT-lərin fərdlərin hüquqlarının müdafiəsi ilə dövlətin öhdəlikləri arasındakı potensial uçurumu aradan qaldırmağa kömək etdiyinə görə hökumət və vətəndaş cəmiyyəti arasında mühüm əlaqələndirici olduğunu qəbul edərək;

"İnsan hüquqlarının təşviqi və müdafiəsi üzrə müstəqil milli təsisatların yaradılmasına dair" Nazirlər Komitəsinin Rec(97)14-cü Təvsiyəsinin qəbulundan sonra Avropa Şurasına üzv dövlətlərdə akkredite olunmuş² müstəqil MİHT-lərin³ sayının əhəmiyyətli dərəcədə artmasını alqışlayaraq;

* Azərbaycan dilinə qeyri-rəsmi tərcümə ingilis dilindəki orijinal mətnin əsasında icra olunmuşdur. Mətn Avropa Şurasının icazəsi ilə tərtib və istifadə edilmişdir. Bu sənəd Avropa Şurası ilə razılaşma əsasında, lakin yalnız tərcüməçinin(lərin)/haşirlərin məsuliyyət daşıması ilə dərc olunur. Mətnin tərcüməsi Avropa Şurasının "Avropa Məhkəməsi qərarlarının Azərbaycan tərəfindən icrasının gücləndirilməsinə dəstək" layihəsi çərçivəsində həyata keçirilmişdir.

¹ "Milli insan hüquqları təsisatlarının statusu ilə bağlı prinsiplər" (Paris prinsipləri), 20 dekabr 1993-cü ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası tərəfindən "İnsan hüquqlarının təşviqi və müdafiəsi üzrə milli insan hüquqları təsisatlarına dair 48/134 sayılı Qətnamə" ilə qəbul edilib və Milli İnsan Hüquqları Təsisatlarının Qlobal Alyansının (MİHTQA) Akkreditasiya üzrə Alt Komitəsi tərəfindən qəbul edilmiş Ümumi Qeydlərdə şərh edilib, <https://ganhri.org/accreditation/>.

² <http://ennhri.org/our-members/>.

³ MİHT-lər ombudsman təsisatlarını, insan hüquqları komissiyalarını, hibrid təsisatları (bərabərlik məsələləri üzrə qurumun mandati da daxil olmaqla bir neçə mandati özündə birləşdirir) və insan hüquqları institutları və mərkəzlərini və sairəni əhatə edə bilər.

Müstəqil MİHT-lərin Avropada insan hüquqlarının təşviqi və müdafiəsində, xüsusən də İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (ETS № 5, "Konvensiya") effektiv şəkildə həyata keçirilməsində, o cümlədən İnsan Hüquqlarına dair Avropa Məhkəməsidəki icraatlarda üçüncü tərəf qismində iştirak etməkdə (Konvensiyanın 36-cı maddəsinin 2-ci bəndi əsasında) və Konvensiyanın 46-cı maddəsinin 2-ci bəndi əsasında qərarların icrası ilə bağlı məlumatların təqdim edilməsində böyük potensiala və təsirə malik olduğunu vurğulayaraq;

Avropa Şurasının və digər maraqlı beynəlxalq tərəflərin MİHT-lərə davamlı dəstəyinin vacibliyini etiraf edərək və Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarı haqqında (99)50 sayılı Qətnamədə nəzərdə tutulmuş Komissarın mandatına uyğun olaraq Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarı ilə MİHT-lər, eləcə də Milli İnsan Hüquqları Təsisatlarının Avropa Şəbəkəsi (MİHTAŞ) arasında qurulmuş möhkəm əməkdaşlığı alqışlayaraq;

Bundan əlavə, MİHT-lər və MİHTAŞ arasında əməkdaşlığın və onların Avropa Şurası və digər maraqlı milli və beynəlxalq tərəflərlə əməkdaşlığının əhəmiyyətini təsdiq edərək;

MİHT-lərin inkişafı, gücləndirilməsi, müdafiəsi və tanınması və onlarla əməkdaşlıq üçün təkəcə Avropa Şurası tərəfindən deyil, həm də Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatının (ATƏT) Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosu (DTİHB) və Avropa İttifaqı tərəfindən geniş beynəlxalq dəstəyi nəzərə alaraq;⁴

MİHT-lərin xidmət etdikləri ölkələrin və regionların müxtəlifliyini özündə əks etdirən müxtəlifliklərini tanıyaraq;

Eyni zamanda, hər hansı belə təsisatın Paris prinsiplərində əks olunmuş minimum standartlara, xüsusən də aşağıdakılarla bağlı minimum standartlara tam uyğun olaraq yaradılması və fəaliyyət göstərməsinin həyati əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayaraq:

- hər kəsin bütün insan hüquqlarını təşviq etmək və qorumaq üçün mandata və səlahiyyətə sahib olmaq;
- hökumətə münasibətdə muxtariyyətə malik olmaq;
- birinci dərəcəli qanunvericiliklə və ya konstitusiya ilə təmin edilən müstəqilliyə malik olmaq;
- plüralizmin təmin edilməsi, o cümlədən qərar qəbul edən orqanın təyin edilməsində və tərkibində, işçi heyətinin tərkibində və cəmiyyətdəki müxtəlif qruplarla səmərəli əməkdaşlığa imkan verən prosedurlarda plüralizmin təmini;
- adekvat səviyyədə resurslara malik olmaq;
- fiziki şəxslərə, binalara və məlumatlara adekvat çıxış imkanına malik olmaq; və
- dövrü beynəlxalq akkreditasiya vasitəsilə beynəlxalq hesabatlılıq və legitimlik;

MİHT-lərin və onların üzvlərinin və işçilərinin zaman-zaman üzv dövlətlərdə məruz qaldıqları çətin iş şəraiti, təhdidlər, təzyiqlər və hücumlarla bağlı ciddi narahatlığını ifadə edərək;

Bundan sonra hazırkı sənədlə əvəz edilən Rec(97)14 sayılı Tövsiyəni inkişaf etdirmək istəyində olaraq,

Üzv dövlətlərin hökumətlərinə tövsiyə edir ki:

1. Paris prinsiplərinə uyğun olaraq müstəqil MİHT-nin yaradılması və yaradılmış olduğu təqdirdə dəstəklənməsi və gücləndirilməsi üçün bütün lazımi tədbirləri görsünlər. Bu kontekstdə dövlətlər mövcud

⁴ Rec(97)14 sayılı Tövsiyədən əlavə aşağıdakılara bax:

- Üzv dövlətlərin milli insan hüquqları təsisatları arasında və onlar ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığa dair Nazirlər Komitəsinin Res(97)11 sayılı Qətnaməsi;
- Avropada vətəndaş cəmiyyəti məkanının qorunmasının və təşviqinin gücləndirilməsinin zəruriliyinə dair Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə CM/Rec(2018)11 sayılı Tövsiyəsi;
- Ombudsman institutunun inkişafına dair Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə CM/Rec(2019)6 sayılı Tövsiyəsi;
- "Avropada ombudsman institutunun gücləndirilməsinə dair" Parlament Assambleyasının 1959(2013) sayılı Qətnaməsi;
- "Ombudsman aparatı və yerli və regional hakimiyyət orqanları haqqında" Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresinin 327(2011) sayılı Qətnaməsi;
- Hüquq Vasitəsilə Demokratiya Uğrunda Avropa Komissiyası (Venesiya Komissiyası), "Ombudsman institutunun müdafiəsi və təşviqinə dair prinsiplər" ("Venesiya prinsipləri");
- İrqiçilik və Düzümsüzlüyə qarşı Avropa Komissiyası (ECRI), "Milli səviyyədə irqiçilik və düzümsüzlüyə qarşı mübarizə üzrə bərabərlik orqanlarına dair 2 sayılı Ümumi Siyasət Tövsiyəsi (yenidən baxılmış versiya)";
- Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyasının 48/134 sayılı Qətnaməsi və MİHTQA tərəfindən hazırlanmış Paris prinsiplərinin şərhli;
- İnsan hüquqlarının təşviqində və müdafiəsində ombudsmanın, mediatorun və digər milli insan hüquqları təsisatlarının roluna dair BMT Baş Assambleyasının 65/207, 67/163, 69/168, 71/200 və 72/186 sayılı qətnamələri;
- MİHTAŞ, MİHTAŞ-ın təhdid altında olan MİHT-lərə dəstəyinə dair rəhbər prinsiplər, fevral 2020-ci il. MİHTAŞ-ın əlavə sənədləri üçün bax: <http://ennhri.org>.

qabaqcıl təcrübədən istifadə etmək üçün texniki yardımdan, məsələn, MİHTAŞ-ın və regional və beynəlxalq qurumların texniki yardımından istifadə edə bilirlər;

2. bütün insan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi və təşviqi istiqamətində MİHT-lərin öz fəaliyyətlərini səmərəli həyata keçirmələri üçün əlverişli hüquqi bazanı və əlverişli institusional və ictimai mühiti təmin etsinlər və onlarla əməkdaşlıq etsinlər;

3. bu Tövsiyəyə Əlavədə qeyd edilən prinsiplərin müvafiq daxili qanunvericilikdə və praktikada həyata keçirilməsini təmin etsinlər;

4. bu prinsiplərin MİHTQA-nın Akkreditasiya üzrə Alt Komitəsinin konkret tövsiyələrinə və Ümumi Qeydlərinə uyğun şərh edilməsini təmin etsinlər;

5. bu Tövsiyəyə Əlavənin icrası çərçivəsində görülən tədbirlərin səmərəliliyini mütəmadi olaraq qiymətləndirsinlər, o cümlədən belə qiymətləndirmələri MİHT-lərlə məsləhətləşmələr və dialoqlar vasitəsilə həyata keçirsinlər;

6. insan hüquqlarının, qanunun aliliyinin və demokratiyanın gücləndirilməsi və müdafiəsi üçün MİHT-lərin və MİHTAŞ-ın Avropa Şurasının fəaliyyətlərində rolunun və səmərəli iştirakının gücləndirilməsi yollarını araşdırsınlar;

7. müvafiq üsullar və tədbirlər (o cümlədən lazımi hallarda tərcümələr) vasitəsilə bu Tövsiyənin səlahiyyətli orqanlar və maraqlı tərəflər arasında geniş yayılmasını təmin etsinlər;

8. Nazirlər Komitəsinin nəzarəti altında bu Tövsiyənin qəbulundan sonra beş ildən gec olmayaraq icrasının yoxlanılmasını təmin etsinlər.

CM/Rec(2021)1 sayılı Tövsiyəyə Əlavə

I. MİHT-lərin yaradılması

1. Üzv dövlətlər MİHT-lərin mövcud olmasını və onların Paris prinsiplərinə tam uyğun olaraq yaradılmasını, akkreditə olunmasını və fəaliyyət göstərməsini təmin etməlidirlər. Bu təsisatların modeli hər bir dövlət tərəfindən onların təşkili, xüsusiyyətləri və ehtiyacları nəzərə alınmaqla seçilməlidir. Bu təsisatlar hamı üçün birbaşa və asanlıqla əlçatan olmalıdır. MİHT-lərin mövcudluğundan xəbəri olmayan, MİHT-lərə çıxış əldə etməkdə çətinlik çəkən və ya həssas vəziyyətdə olan şəxslərə xüsusi diqqət yetirilməlidir.

2. Üzv dövlətlər MİHT-lər üçün güclü hüquqi bazanı təmin etməlidirlər, yaxşı olar ki, bu baza konstitusiyaya səviyyəsində və/yaxud bu cür qurumların mandatlarını və funksiyalarını müəyyən edən, onların müstəqilliyinə təminat verən və öz funksiyalarını səmərəli şəkildə yerinə yetirmələri üçün onları lazımi vasitələrlə təmin edən qanun səviyyəsində olsun və orada milli və beynəlxalq səviyyələrdə MİHT-lər üzrə mövcud standartlar və tövsiyələr, xüsusən də Paris prinsipləri və onların MİHTQA-nın Akkreditasiya üzrə Alt Komitəsi tərəfindən hazırlanmış şərhini nəzərə alınsın.

II. MİHT-lərin gücləndirilməsi

3. Üzv dövlətlər insan hüquqlarını qorumaq və təşviq etmək üçün MİHT-lərə verilən mandatın mümkün qədər geniş və Paris prinsiplərinə tam uyğun olmasını təmin etməlidirlər və bu onların, digər fəaliyyətlərlə yanaşı, aşağıdakıları həyata keçirməsinə imkan verməlidir:

- Ölkədə insan hüquqlarının vəziyyətinin monitorinqini və təhlilini aparmaq, onun nəticələrinə dair hesabatlar dərc etmək və milli, regional və yerli səviyyələrdə dövlət orqanlarına və müvafiq hallarda özəl qurumlara tövsiyələr ünvanlamaq və parlament də daxil olmaqla müvafiq orqanlara baxılmaq üçün illik hesabat təqdim etmək;
- sərbəst surətdə ictimai rəyi öyrənmək, insan hüquqları ilə bağlı ictimaiyyəti məlumatlandırmaq və təhsil və təlim proqramlarını həyata keçirmək;
- bütün idarəetmə orqanları, digər müvafiq dövlət qurumları və lazım gəldikdə özəl qurumlar tərəfindən iddia edilən bütün insan hüquqları pozuntularını hərtərəfli araşdırmaq;
- digər hüquqların və qanuni maraqların müdafiəsindən irəli gələn mümkün məhdudiyyətləri nəzərə almaqla və əldə edilmiş məlumatların konfidensiallığına lazımi qaydada riayət etməklə, mandatlarının əhatə etdiyi bütün məsələlərin etibarlı şəkildə araşdırılması və bütün müvafiq məlumatların əldə

edilməsi üçün azadlıqdan məhrum etmə yerləri də daxil olmaqla, bütün müvafiq binalara və bütün aidiyyəti şəxslərin yanına maneəsiz giriş imkanına malik olmaq;

- mövcud olan, habelə layihə formasında olan siyasət və qanunvericilik qəbul edilməzdən əvvəl, qəbul edilərkən və qəbul edildikdən sonra onların insan hüquqlarına və insan hüquqları müdafiəçilərinin fəaliyyətinə təsiri barədə dövlətə məsləhət vermək üçün onların monitorinqini aparmaq, o cümlədən müvafiq və konkret tövsiyələr vermək;
- məlumatlılığın artırılması tədbirlərini həyata keçirməklə, hüquqlara və hüquqi müdafiə vasitələrinə çıxışı asanlaşdırmaqla və müvafiq hallarda hüquqi yardım göstərməklə, məhkəmələrdəki icraatlarda tərəf kimi çıxış etməklə və ya müvafiq hallarda fərdi şikayətləri qəbul etməklə hamı üçün səmərəli ədalət mühakiməsi sisteminə töhfə vermək;
- insan hüquqlarına dair beynəlxalq müqavilələrin imzalanmasını, ratifikasiyasını və onlara qoşulmanı təşviq etmək və bu cür müqavilələrin, habelə müvafiq məhkəmə qərarlarının, qərar və tövsiyələrin səmərəli icrasına töhfə vermək, habelə dövlətlərin onlara riayət etməsini monitorinq etmək.

4. MİHT rəhbərliyinin seçilməsi və təyin edilməsi prosesi bu təsisatların müstəqilliyini və plüralist təmsilçiliyini təmin etmək üçün səlahiyyətlik, şəffaflıq və iştirakçılıq əsasında həyata keçirilməlidir.⁵ O həmçinin aydın, öncədən müəyyən edilmiş, obyektiv və ictimaiyyət üçün əlçatan meyarlara əsaslanmalıdır. Təyinatın müddəti bu təsisatların təsis edilməsinə aid qanunvericilikdə aydın şəkildə göstərilməlidir ki, MİHT-də rəhbər vəzifələr hər hansı əhəmiyyətli müddət ərzində boş qalmasın.

5. Müstəqilliyin təmin edilməsi üçün qanun qüvvəli aktların mətnində MİHT-nin rəhbərliyinin konstitusiya və ya qanunvericilik aktında dəqiq müəyyən edilmiş şərtlərlə vəzifədən azad edilməsini nəzərdə tutan obyektiv proses əks olunmalıdır. Azad edilmə prosesi ədalətli olmalı, obyektivliyi və qərəzsizliyi təmin etməli və azad edilmənin səbəbi yalnız MİHT rəhbərlərinin öz mandatlarını yerinə yetirmək imkanlarına mənfi təsir göstərən hərəkətlərlə məhdudlaşmalıdır.

6. Üzv dövlətlər MİHT-ləri öz mandatlarını yerinə yetirmək, o cümlədən bütün müvafiq maraqlı tərəflərlə tam müstəqil şəkildə əlaqə yaratmaq və öz prioritetlərini və fəaliyyətlərini sərbəst müəyyən etmək üçün adekvat, yetərli və dayanıqlı resurslarla təmin etməlidirlər.

7. MİHT-lər öz mandatlarını yerinə yetirə, işçilərini işə götürə, işlədə və onların müvafiq təlim keçmələrini təmin edə bilmək üçün öz kadr profilini müəyyənləşdirmək və öz işçi heyətini işə qəbul etmək səlahiyyətinə, habelə mövcud resurslara malik olmalıdırlar.

8. Üzv dövlətlər MİHT-lərin məlumatlara, siyasəti hazırlayanlara və qanunvericilərə adekvat çıxış əldə etmələrini, o cümlədən qanun layihələrinin və siyasət strategiyalarının insan hüquqlarına təsirləri ilə bağlı məsləhətləşmələrdə vaxtında iştirak edə bilmələrini təmin etməlidirlər. MİHT-lərlə onların mandatına, müstəqilliyinə və fəaliyyətinə təsir edən qanun layihələri və siyasətlər barədə də vaxtında məsləhətləşmələr aparılmalıdır.

9. Üzv dövlətlər MİHT-lərin tövsiyələrini yerinə yetirməlidirlər və onlar MİHT-lərin tövsiyələrinin ünvanlandığı bütün subyektlərin üzərinə müraciətlərə müvafiq vaxt çərçivəsində əsaslandırılmış cavab təqdim etmək, MİHT-lərin tövsiyələrinin vaxtında və effektiv şəkildə yerinə yetirilməsini asanlaşdırmağa yönələn prosesləri işləyib hazırlamaq və bu barədə məlumatları müvafiq sənədlərinə və hesabatlarına daxil etmək kimi hüquqi öhdəliklər qoymağa təşviq edilməlidirlər.

10. Üzv dövlətlər insan hüquqları sahəsində beynəlxalq konvensiyalarda, məsələn, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İsgəncələrə və digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinə qarşı Konvensiyasının Fakultativ Protokolunda və BMT-nin Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında Konvensiyasında nəzərdə tutulmuş funksiyaların yerinə yetirilməsi üçün MİHT-lərə əlavə səlahiyyətlər verdikdə, MİHT öz funksiyalarını səmərəli şəkildə yerinə yetirmək potensialını inkişaf etdirmək üçün kifayət qədər resurslara, o cümlədən müvafiq ixtisaslı və təlim keçmiş personala malik olmalıdır.

III. MİHT-lər üçün təhlükəsiz və əlverişli mühitin təmin edilməsi və genişləndirilməsi

11. Üzv dövlətlər MİHT-lərin müstəqil surətdə, öz mandatlarını səmərəli şəkildə yerinə yetirmələrinə imkan yaradan əlverişli şəraitdə və qərəzsizlik, dürüstlük, şəffaflıq və ədalətlik mühitində fəaliyyət göstərə bilmələrini təmin etməlidirlər.

⁵ Paris Prinsipləri, "Tərkib və müstəqillik və plüralizmin təminatları" bölməsi, 1-ci bənd; və Paris Prinsiplərinin MİHTQA tərəfindən şərhli, Ümumi Qeyd 1.8.

12. Üzv dövlətlər MİHT-lərin mandatu, müstəqilliyi və rolu ilə bağlı bütün müvafiq dövlət orqanlarının maarifləndirilməsini və əməkdaşlığını dəstəkləməli, o cümlədən bunun üçün təlim və maarifləndirmə fəaliyyətlərini həyata keçirməlidirlər.

13. Üzv dövlətlər MİHT-ləri təhdid və təqiblərdən və hər hansı digər hədə-qorxu formalarından qorumaq və dəstəkləmək, o cümlədən onların funksional immunitetini təmin etmək üçün lazım olan bütün tədbirləri görməlidirlər. MİHT-lərə, onların üzvlərinə və əməkdaşlarına, yaxud onlarla əməkdaşlıq edənlərə və ya əməkdaşlıq etmək istəyənlərə qarşı hər hansı repressiya və ya hədə-qorxu halları dərhal və hərtərəfli araşdırılmalı və təqsirkarlar məsuliyyətə cəlb edilməlidir.

14. Üzv dövlətlər MİHT-lər tərəfindən öz mandatları kontekstində toplanan konfidensial məlumatların məxfi saxlanmasını və hüquqa zidd olaraq ictimaiyyətə açıqlanmasına yol verilməməsini təmin etməlidirlər.

IV. Əməkdaşlıq və dəstək

15. Üzv dövlətlər MİHT-lərin üzv dövlətlərdə müxtəlif səviyyələrdə idarəetmə orqanları ilə yanaşı, həm də xüsusən aşağıdakılarla əlaqə saxlamasına və əməkdaşlıq etməsinə imkan yaratmaq üçün təsirli tədbirlər görməlidir:

- a. tərəfdaş qurumlarla – lazımi hallarda əməkdaşlıq şəbəkəsi və məlumat və təcrübə mübadiləsi yolu ilə, həmçinin MİHTAŞ və MİHTQA çərçivəsində keçirilən mütəmadi görüşlər vasitəsilə;
- b. maraqlı vətəndaş cəmiyyəti subyektləri ilə, xüsusən qeyri-hökumət təşkilatları və insan hüquqlarının müdafiəçiləri ilə – onlar əlverişli mühit çərçivəsində MİHT-lərə asan və təhlükəsiz çıxış imkanına malik olmalıdırlar;
- c. digər insan hüquqları strukturları ilə, o cümlədən regional, yerli və/yaxud ixtisaslaşdırılmış təsisatlarla, xüsusilə də ombudsman təsisatı və bərabərlik orqanları və onların müvafiq şəbəkələri ilə – lazımi hallarda birgə təşkil olunmuş fəaliyyətlər vasitəsilə;
- d. əlaqəli və ya oxşar sahələrdə çalışan beynəlxalq və regional təşkilatlarla.

16. Üzv dövlətlər İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyasının və digər müvafiq sənədlərin səmərəli şəkildə həyata keçirilməsinə MİHT-lərin töhfələrini artırmaq məqsədilə MİHT-lər arasında daimi bilgi mübadiləsini təmin etmək üçün Avropa Şurası ilə əməkdaşlıq proqramlarının hazırlanmasını təşviq etməli və onlara sponsorluq etməyi nəzərdən keçirməlidirlər.

17. Üzv dövlətlər məlumatlara, fəaliyyətlərə və tədbirlərə çıxış imkanı daxil olmaqla, onların açıqlığını və şəffaflığını artırmaq məqsədi ilə Avropa Şurasının fəaliyyətində MİHT-lərin və MİHTAŞ-ın rolunu və səmərəli iştirakını gücləndirmək üçün yeni yollar və vasitələr axtarmalıdırlar.